Vi kan inte skylla allt på andra

»Huset har varit misslyckat från början, och inte blir det bättre med tiden.«

Det känns skönt att Ingela Lind säger som det är med Moderna museet, på DN Kultur i går lördag. Ett museum för modern konst ska inge lust och spänning redan när man går in i det. Nya Moderna museet är precis tvärtom. Denna fyrkantiga, fullständigt charmlösa låda gör att man känner sig kommen till Ämbetsverket för utbetalande av ämbetsmännens löner och tvingas uppbåda det yttersta av sin mentala energi för att orka ta sig fram till tavlorna.

Stockholms yppersta av läge och ljus utnyttjas inte för att ge rymd åt rummen, lyft åt sinnet. Till och med restaurangen, som fått ta hand om ljuset och utsikten, är så möblerad att den mest påminner om ens gamla skolbespisning.

»Moneos moderna museum är och förblir en deprimerande krypta som effektivt tar udden av 1900-talskonstens vitalitet«, konstaterar också Mårten Castenfors i SvD samma dag. Det är synd – »en tragedi« kallar Castenfors det – ty ett modernt museum att glädjas med och tändas av hade betytt mycket för Stockholm. I dagarna tre hyllas nu en vägdragning i Malmö. Någon gång borde vi få jubla också över ett kulturbygge, som är så mycket viktigare.

Andra får nog nu ta över. Själv går jag hellre till Åmells konsthandel, i sig ett museum för svensk modernism som inte minst lyft fram de kvinnliga Matisse-elever som manssamhäl-

let undervärderat, än till den nya konservburken på Skeppsholmen. Kan inte Spårvagnshallarna återupplivas för modern konst?

Ingela Lind såg och bedömde själv redan när byggnaden stod där. Men hon var rätt ensam om det. Tvärtom haglade lovorden. Varför?

En anledning är god. Inget i Stockholm har på många år varit så efterlängtat som nya Moderna museet. Alla ville det väl. Alla önskade få känna att det blev bra, och att de hemligheter som sades ligga i gömmorna av brist på plats nu också skulle komma fram.

Andra orsaker är mindre hedrande. Där fanns konstnärer som var nöjda med ljuset på tavlorna och närmast tacksamma över att slippa konkurrens från hus och ljus i övrigt. Där fanns allas vår mänskliga svaghet att anpassa oss till att säga som omgivningen, även om vi tänker annorlunda – den tystnadsspiral som beskrivits av den tyska sociologen Elisabet Noelle-Neumann. En berömd internationell arkitekt från ett land känt för sina fantastiska konstmuseer, Spanien, ställde sin skaparkraft i Stockholms tjänst. Vilka är vi att då kritisera?

Men varför blev huset så fel? Sökandet efter svaret kan ge intressanta perspektiv på oss själva. Rafael Moneos kapacitet behöver inte betvivlas. Vad har han böjt sig för, låtit sig begränsas av? Det kan knappast vara »kommersialism« i det här fallet. Är det månne en svensk nutida samrådskultur som effektivt skär bort allt udda och spännande? Är det en kvardröjande funktionalism som gör att personalens arbetsutrymmen och tavlornas ljusskydd helt tar över i förhållande till byggnaden som konstverk? Har Moneo känt, i sin vilja till anpassning till en känslig miljö, att han såsom utlänning måste vara heli-

gare än ärkebiskopen i att vörda »svenska« värden som lågmäldhet, kommittébeslut och funktionalism?

Och, en annan fråga, var finns alla de gömda tavlor ur svensk konsthistoria som vi nu skulle få chansen att se?

På landets kultursidor pågår en debatt om friheten för kultursidorna. Jag har å rollens vägnar försökt följa den men inte riktigt förstått premissen, i vart fall inte vad gäller DN. »Journalistisk felbedömning att inskränka kulturchefernas frihet«, lyder till exempel ingressen till Thomas Anderbergs mycket värdefulla artikel på DN Kultur 26/5. Debatten tar som en utgångspunkt som bara fastslås, aldrig beläggs, att någon högre makt (styrelse? ägare? chefredaktörer?) skulle ha beslutat inskränka friheten för kulturredaktionerna.

»Hur då?« är min enkla undran. Har någon enda artikel som ansvariga på kulturredaktionen velat införa stoppats på grund av ingripande från ägare, styrelse eller chefredaktörer?

Förmodligen är frihetsgraden för en kulturredaktion som den på DN unikt stor. Här sitter inga kommittéer utanför redaktionen och prövar vad som får skrivas. Jag har aldrig från ägarfamiljen och dess företrädare i DN:s styrelse någonsin hört tankegången att DN Kultur borde förflackas till kvalitet eller göras politiskt enkelspårig. Om de vägledande orden gått i någon riktning så har det varit den motsatta. Som chefredaktörer har vi aldrig, vad jag vet, ens försökt bestämma över publiceringen av enskilda artiklar på kultur. Samtidigt är det förstås omöjligt att acceptera föreställningen att en tidning måste skyddas mot sina egna chefredaktörer; om vi är så urbota korkade och inskränkta att vi inte skulle förstå värdet av olika genrer i en tidning med DN:s ambitioner, däribland ett kulturmaterial med kvalitet och mångfald, då är den enda rimliga lösningen att vi byts ut som chef-

redaktörer. Man kan inte med konstitutionella mekanismer skydda en tidning mot att chefredaktörer är chefredak törer medan de är det.

Är situationen därmed problemfri? Nej. Men vi kan inte alltid jaga hoten och underlåtenheterna bara hos krafter utanför oss själva. För att ta DN: Har vi under 1990-talet visat tillräckligt självförtroende för vårt eget publicistiska uppdrag, även när gratistidningar etc skapat nervositet? Har vi varit nyfikna, ärligt sökande och uppslagsrika nog för att ge näring till diskussionen om viktiga nya frågeställningar som Europa, identiteter i en tid av upplösning, demokratins varma kretsar, den nya biologins förskjutning av bilden av människan, de naturvetenskapliga revolutionerna – sådana som Göran Rosenberg tog sig an i Moderna Tider – i stället för att fortsätta älta de gamla (och oss själva)? Har det varit rätt i kulturjournalistiken, som Thomas Anderberg hävdar, att upphäva värdestrukturer eller har vi tvärtom, som Lars-Olof Franzén menade i ett tankeväckande tal när han fick Gerard Bonniers kulturpris häromdagen, gått för långt i att låta löst tyckande ersätta krav på ämneskompetens ? Är det längre en tillgång att vara professor och kunna sitt ämne? Bör det vara det?

Tidstendenser från omgivningen slår förvisso in även på en tidningsredaktion, ja i hög grad där, men vi har ändå makt som vuxna människor att välja hur vi förhåller oss.

Jag minns hur Torgny Wärn, då bildansvarig på ledarredaktionen, kom in till mig på ett tidigt stadium av planeringen för nya Moderna museet och varnade för att ett katastrofalt misslyckande var på gång. Torgny, med sitt intresse för konst och sina vida nätverk bland sakkunniga, hade förstått att en snäv funktionalistisk syn på ljussättning av tavlor – innefattande att naturligt ljus inte fick komma in i salarna – höll på att överflygla tanken att göra ett museum som skulle kunna locka och leva som helhetsupplevelse.

Jag kan inte erinra mig exakt vad jag gjorde med informationen, tipsade förmodligen några, bara se i efterhand att jag underlät att engagera mig med tillräcklig kraft ännu medan bygget hade gått att stoppa/ändra. Jag kan inte lägga skulden för underlåtenheten på styrelsen eller på Bonniers som ägare eller på någon annan. Däremot kan det vara värt att fundera över vad i arbetssituationen, perspektiven och handlingslogiken som gör att det på sikt viktiga så ofta tenderar att bli undervärderat, även i journalistiken. Här finns det stora problemet: inte att vi hindras att skriva om det viktiga, utan att vi alltför ofta inte förmår.

Vi borde ha engagerat oss betydligt mer, inklusive via upplysande kampanjartiklar på ledarplats, för hur Sveriges huvudstad planerade vad som var tänkt att bli ett världsledande modernt museum. Med vår underlåtenhet är vi medansvariga till fiaskot. Jag har ingen annan att skylla på.

11 juni 2000